Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

UNDP

АЯЛДАРДЫН ЖЕРГИЛИКТҮҮ ШАЙЛООГО КАТЫШУУСУН КЕҢЕЙТҮҮ ЖАНА АЛАРДЫ ТАРТУУ БОЮНЧА МААЛЫМАТТЫК ӨНӨКТҮК, 2021-ЖЫЛ

ЭМНЕ ҮЧҮН АЯЛДАР ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТЕ БОЛУШУ КЕРЕК?

Маалыматтык материал

Аялдар эркектер менен бирдей укуктарга ээ, анын ичинде жергиликтүү кеңештин депутаты катары өз кызыкчылыктарын коргоо укугу бар. Бирок калыптанып калган көз караштын натыйжасында, терс стереотиптерден улам жергиликтүү кеңештерде аялдардын саны алардын коомдогу ролуна шайкеш келбей жатат. Ошентип, Кыргыз Республикасынын калкынын 52 пайызын аялдарды түзөт, ал эми жергиликтүү кеңештердеги алардын үлүшү 10 пайыздан ашпайт, башкача айтканда, талап кылынгандан беш эсе төмөн.

Бирок жергиликтүү кеңештерде аялдардын болушун камсыз кылуу эмне үчүн ушунчалык маанилүү?

Жергиликтүү кеңештер – бул жергиликтүү өз алдынча башкаруу системасындагы жогорку бийлик органы, ал ар бир үй-бүлөнүн жашоо шартын көп жагынан аныктайт. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу – бул башкаруу системасынын эң жакын бөлүгү, муниципалитетте жашоо сапаты көбүнчө кеңештен көз каранды. Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун ишиндеги кемчиликтер жынысына карабастан бардык жарандарга, бирок биринчи кезекте аялдарга таасирин тийгизет. Суунун жоктугу, жолдордун начардыгы, бала бакчаларда оруундардын жетишсиздиги, көрктөндүрүүдөгү кемчиликтер жана таштандыларды жок кылуу өңдүү көйгөйлөрдүн кесепеттери менен көбүнчө аял күрөшүүгө мажбур. Ошондуктан эгерде жергиликтүү кеңештердеги аялдардын саны көбөйүп, алардын үлүшү эркектердикине тең болбосо да, жок дегенде өлкө калкындагы алардын үлүшүнө жакындап калса, анда бул адилеттүү болот. Ошол себептен жергиликтүү кеңештерде аялдар үчүн мандаттарды резервге алып коюу үчүн мыйзам чыгаруучулар 30% квота жөнүндө норманы киргизишкен.

Аялдар жергиликтүү маселелерди чечүүгө толук кандуу катышууга даяр, алар билимдүү жана бул ишке даяр. Себеби алар буга чейин эле күнүмдүк жашоосунда ушул сыяктуу көптөгөн көйгөйлөрдү чечип келишкен.

Аялдар үй-бүлөнүн акчасын башкарышат – алар үй-бүлөлүк бюджетти тескеп, азык-түлүк сатып алышат жана коммуналдык кызмат көрсөтүүлөр үчүн убагында акча төлөп турушат

Аялзаты үнөмчүл болот жана ар бир тыйындын наркын билет, үй-бүлөдөгү ар бир адамдын муктаждыктарын жана керектөөлөрүн байкап жүрөт. Анын сыңары аял депутат да жергиликтүү бюджет маселесин адилеттүү карап, салмактап чечет, эртеңки күндү ойлоп, ресурстарга аяр мамиле жасайт, депутаттарды социалдык маселелерди чечүүгө каражат бөлүүгө көндүрүп, ал эми жамааттын мүчөлөрүн салык төлөмдөрүн жана коммуналдык кызмат көрсөтүүлөр үчүн акыны өз убагында төлөп турууга ынандыра алат! **Аял депутат – бул тең салмактуу жергиликтүү бюджет!**

Аялдар улуттун келечегин түптөшөт – алар балдарды тарбиялайт!

Көпчүлүк үй-бүлөлөрдө бала багууда негизги ролду аялдар – эне, эже, тайне же чоң эне ойнойт. Себеби аялдар жароокер болушат, алар ар бир балага өзгөчө мээримин төгүп, кам көрүп, соорото алышат. Ошол сыңары жергиликтүү кеңештин аял депутаты да өзгөчө муктаждардын – балдардын, карылардын, оор абалда тургандардын кызыкчыларыктарын эсепке алат! Аял депутат билим алуу жана мектепке чейинки тарбия берүү үчүн мыкты шарттарды түзүп бергенге умтулат! **Аял депутат – бул дени сак, билимдүү муун!**

Аялдар улуттун саламаттыгына кам көрүшөт – алар адамдарды дарылашат!

Кенже жана орто медициналык кызматкерлер аялдар экени сыр эмес. Дарыгерлердин арасында да аялдар басымдуулук кылат. Кыргыз Республикасында аялдардын жумушчу күчү көп деле акы төлөнбөгөн экономикалык иштин түрлөрүнө топтолгон, мисалы: саламаттык сактоо жана элге социалдык кызмат көрсөтүү (аялдардын 83,2%), билим берүү (аялдардын 80,2%)[1]. Аялдардын мындай социалдык жактан маанилүү чөйрөдө көп болушу аялдарга жергиликтүү кеңештерде чечим кабыл алуу деңгээлинде өз үнүнө ээ болууга толук укукту берет. Ошону менен аялдар үй-бүлөдөгү, жамааттардагы ден соолук маселелерин чечүү боюнча натыйжалуу чараларды сунуштайт, ден соолукту чыңдоо жана алдын-алуу чараларын киргизет. **Аял депутат калктын ден соолугун чыңдоого чыныгы салымын кошот!**

Аялдар үйдөгү жана жамааттагы тартип үчүн жоопкерчиликти алышат!

Аялдар убактысын акы төлөнбөгөн үй жумушуна жумшашат. Аялдар күн сайын орточо эсеп менен 4 саат 30 мүнөттү үй тиричилигине арнап, күнүмдүк убактысынын дээрлик 20 пайызын ушуга сарпташат. Эркектер үчүн бул чыгымдар убакыттын 7 пайыздан азын талап кылат жана бир сааттан бир аз көбүрөөк убакыт кетет. Аял үйдөгү тазалык, жайлуулук, жарык жана жылуулук маселелерине көңүл буруп, жашоо шарттарын оңдоо менен алектенет. Ошентип, жергиликтүү кеңештин депутаты болгондон кийин аял айылдарды жана шаарларды таза, ыңгайлуу жана жылуу кылуу үчүн болгон күч-аракетин жумшайт! **Аял депутат шаарларда жана айылдарда жашоо шарттарын жакшыртат!**

Аялдар үй-бүлөдөгү зомбулук көйгөйүн чечүүнү тездетет!

КР Ички иштер министрлигинин маалыматы боюнча[2], көпчүлүк учурларда үй-бүлөлүк зомбулуктун курмандыгы аялдар болушат. 2019-жылы үй-бүлөлүк зомбулук фактылары боюнча кризистик борборлорго жана башка адистештирилген мекемелерге 8 миңге жакын адам кайрылган, алардын көпчүлүгү – 85% аялдар. Жергиликтүү кеңештердин курамында аял депутаттардын санынын көбөйүшү үй-бүлөлүк зомбулукка каршы күрөшүү жаатында ЖӨБ органдарынын ишин күчөтүүгө, аялдардын жана балдардын өмүрүн жана ден соолугун сактап кала турган натыйжалуу чараларды көрүүгө мүмкүндүк берет. **Аял депутат жамааттардагы үй-бүлөлүк зомбулук көйгөйүн чындап чечет!**

БИЗ АЯЛ ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫ БОЛУШУН КААЛАЙБЫЗ, СЕБЕБИ БУЛ:

- тең салмактуу жергиликтүү бюджет!
- билим берүүнүн шарттарын жакшыртуу!
- бул – жергиликтүү кеңеште тынчтык жана гармония!
- шаарларда жана айылдарда тазалык жана жайлуулук!
- үй-бүлөлүк зомбулук учурларынын азайышы!

БУУӨП каржылаган "Аялдардын жергиликтүү шайлоого катышуусун кеңейтүү жана аларды тартуу боюнча маалыматтык өнөктүгүн жүргүзүү" долбоорунун алкагында Өнүктүрүү саясат институту тарабынан даярдалды.
Документ орус тилинде иштелип чыккандыктан, орусча текст менен кыргызча жана англисче тексттер дал келбеген учурда орусча текст туура деп эсептелет.

Бул басылмадагы пикирлер авторлорго таандык жана сөзсүз эле Швейцария Өкмөтүнүн көз карашын чагылдыра бербейт.

Бул басылмадагы көз караштар Бириккен Улуттар Уюмунун, Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүктүрүү Программасынын, анын программаларынын/долбоорлорунун же өкмөттөрдүн көз караштарын чагылдырбайт. Колдонулган белгилер конкреттүү өлкөнүн, аймактын же райондун, же алардын чек араларына байланыштуу укуктук статусуна карата кандайдыр бир пикирди билдирбейт.

Электрондук версиясы Мыкты тажрыйба порталында бар **www.myktyaimak.gov.kg**

Бул басылманы же анын кайсы бир бөлүгүн ар кандай формада жана түрдүү электрондук же механикалык каражаттар менен, анын ичинде фотокөчүрүү, үн жаздыруу, сактап калчу түзүлүштөр жана маалымат издөө системасы аркылуу жайылткан учурда авторлорго электрондук дарек боюнча кайрылууңузду өтүнөбүз **Office@dpi.kg**

[1] http://www.stat.kg/media/files/350d443d-6589-47c3-8254-8d649ac5387c.docx
[2] https://www.mvd.gov.kg